

JAMIYAT RIVOJIDA OILANING O'RNINI

Yoqubboyeva Dilfuza Muminovna

Toshkent viloyati Qibray tuman

Kasb-hunar maktabi tarix fani o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7461116>

Annotasiya: Oila jamiyatning quyi asosiy bo'g'inidir. U insonning hayotga kelishi, tarbiyalanishidagi asosiy makon. Oila bir necha kishilarni birgalikda yashash joyi. Oila to'liq bo'lishi uchun ota-ona va farzandlar bo'lishi shart. Uarning birortasiz ham oila bo'lishi mumkin. Lekin bunday oilada yetishmovchilik bo'ladi. Har bir oila ma'lum xonadonga mos bo'ladi.

Kalit so'zlar: oila, jamiyat, tarbiya, turmush, farzand, mahalla, davlat

Har qanday jamiyatning mustahkamligi, rivoji oilaga bog'liq. Chunki, jamiyatda bo'ladigan ijtimoiy munosabatlarning dastlabki elementi oilada vujudga keladi va shakllanadi. Oiladagi kattalarning bir-biri, boshqalar bilan atrof-muhit, mol-mulkka bo'lgan munosabati yoshlarning shu masalalarga munosabatini shakllanishi uchun o'rnak bo'ladi. Oiladagi tarbiyaning boshqa tarbiyalardan farqi, afzalligi tarbiya u yerda faqat o'rgatish, o'qitish, ta'kidlash bilangina emas, barcha narsalarda katta yoshdagilarni kichik yoshlar uchun o'rnak ko'rsatishi orqali olib boriladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 63-moddasiga muvofiq, "Oila- jamiyatning asosiy bo'g'inidir hamda jamiyat va davlat muhofazasida bo'lish huquqiga ega" deb, ko'rsatib o'tilgan. Albatta jamiyatning paydo bo'lishida oilaning roli beqiyosdir. Oilaning shakllanishi va rivojlanishi, jamiyatning rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatdi. Davlat doimiy ravishda oila manfaatlarini barcha jabhalarda himoya qilib, ularga keng imkoniyatlar yaratib beradi.

1991 yil mustaqillikka erishganimizdan so'ng, davlat oilaviy munosabatlari sohasida tub islohotlarni amalga oshirila boshladi. Jumladan, 1992 yilda O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti farmoni bilan tashkil qilingan "Mahalla xayriya jamg'armasi" kam ta'minlangan oilalarga, boquvchisini yo'qotgan shaxslarga moddiy jihatdan kata yordam ko'rsatdi va ularga keng shart-sharoitlar yaratdi. 1993 yil 4-martda birinchi Prezidentimiz farmoni bilan "Sog'lom avlod uchun" ordeni tashkil etildi. Bu orden onalik va bolalikni muhofaza qilish, yosh avlodning salomatini saqlash hamda yoshlarni vatan tuyg'usida tarbiyalash ishlarida o'zining xizmatlari bilan tanilgan shaxslarga berildi.

Har qanday davrda ham jamiyat va davlat aholi sonining bir maromda o'sib borishi, muayyan an'analar va muqaddas udumlarning saqlanib, avloddan-

avlodga etkazilib turilishidan manfaatdor bo'lgan. Buyuk rus psixologi A.N.Leontev avlodlararo muloqotning jamiyat taraqqiyoti uchun ahamiyatini o'rganib, ilk asarlaridan birida agar shunday muloqot bo'lmaganida, taraqqiyotning o'zi ham mutloq bo'lmas edi, deb ta'kidlagan. Bu vazifani bajarishda jamiyatning muhim bo'lagi bo'lmish oilaning roli kattadir.

Demak, oila ijtimoiy institut sifatida eng avvalo tug'ilish orqali aholining ma'lum miqdorda muttasil o'sib borishi, odamlar o'rtasida migratsiya, ya'ni u erdan bu erga ko'chib turish yoki o'lim okibatida kamayib boradigan miqdorini to'ldirish vazifasini bajaradi. Chunki ijtimoiy hamda iqtisodiy rivojlanish uchun mehnat resurslari va ishchi kuchining yangilanib borishidan jamiyat ham, odamlar ham manfaatdordir.

Bundan tashqari, har bir jamiyatning betakror qadriyatlari, o'lmas merosi, avloddan avlodga o'tib boradigan an'analari bo'ladi. Fuqarolik holatlari, madaniy o'sish, ma'naviy yuksalishga xizmat qiluvchi qadriyatlarning saqlanib kelayotganligi ham oila tufaylidir. Masalan, shunday oilalar sulolasi borki, ular asrlar osha u yoki bu muqaddas qadriyatlarni kasb-kori, turmush tarzi orqali saqlab keladi (rassomchilik, san'atshunoslik, hunarmandchilik, gulchilik, kulolchilik, ilmiy meroslar, agrar sohada va h-zo).

Umuman odamlar jamiyatining saqlanib qolishida ham oila ayrim alohida olingan shaxs bilan yaxlit jamiyat o'rtasida o'ziga xos "bufer" – ko'prik rolini o'ynab kelmoqda. Zero, madaniy va ma'naviy qadriyatlarni saqlab, avloddan-avlodga etkazishda davlat va jamiyatdagi ta'lim muassasalari, madaniyat o'choqlarining ham muayyan roli bor, lekin ularda o'zgarishlar tez-tez ro'y bergani sababli, ularning avlodlararo muqaddas sanalib kelinayotgan qadriyatlarni asrab-avaylashdagi roli oilachalik yuqori bo'lolmaydi. SHuning uchun davlat oilaning mustahkam va farovonligi, odamlarning unda tinchlik, xotirjamlikda yashashlaridan hamisha manfaatdor ekanligi sababli ham muayyan qonunlar va yuridik tizimni ushlab turadiki, ular orqali nafaqat nikohning o'zi, balki ota-ona va farzandlar o'rtasidagi munosabatlarni ham muvofiqlashtirib boradi.

O'zbekistonda yosh oilalarga ko'rsatilayotgan muruvvatlar, bola tug'ilishi va katta bo'lishi uchun suyunchi puli, nafaqalarning belgilanishi, onalik va bolalikning ijtimoiy muhofaza qilinayotganligi, ota yoki ona farzand oldida o'z burchini bajarmagan taqdirda moddiy, ma'naviy, hatto, jinoiy sanksiyalar orqali jazolanishi ushbu noyob maskanni mustahkamlash, u orqali milliy va umuminsoniy qadriyatlarni keyingi avlodlar uchun saqlash vazifasini bardavom etishdan iboratdir. Tahlil etiladigan bo'lsa, odamlar o'rtasida ro'y beradigan ko'plab munosabatlar orasida faqat oilaviy munosabatlarga davlat tomonidan

shunchalik ardoqlanadi, masalan, sevgi-muhabbat, do'st-yoronlik, odamlar urtasidagi oldi-sotti, tadbirkorlik, mehnat munosabatlariga davlat deyarli aralashmaydi.

Oilaviy munosabatlarni tartibga solish erkak va ayolning ixtiyoriy ravishda nikohlanib tuzgan ittifoqi, er va xotinning shaxsiy hamda mulkiy huquqlari tengligi, ichki oilaviy masalalarning o'zaro kelishuv yo'li bilan hal qilinishi, oilada bolalar tarbiyasi, ularning farovon hayot kechirishi va kamoloti haqida g'amxo'rlik qilish, voyaga yetmagan va mehnatga layoqatsiz oila a'zolarining huquq va manfaatlarini himoya qilish ustuvorligi tamoyillari asosida amalga oshiriladi.

Barcha fuqarolar oilaviy munosabatlarda teng huquqlarga egadirlar. Nikoh tuzish chog'ida jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e'tiqodi, shaxsiy va ijtimoiy mavqeyi hamda boshqa holatlarga qarab, huquqlarni muayyan tarzda bevosita yoki bilvosita cheklashga, bevosita yoki bilvosita afzalliklar belgilashga hamda oilaviy munosabatlarga aralashishga yo'l qo'yilmaydi.

Oilaviy munosabatlarda fuqarolarning huquqlari faqat qonunga asosan va faqat oiladagi boshqa a'zolarning hamda o'zga fuqarolarning axloqi, sha'ni, qadr-qimmat, sog'lig'i, huquqlari va qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlarini himoya qilish maqsadida zarur me'yordagina cheklanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. KRAVCHENKO A.I. SOTSIOLOGIYA. - M.: AKADEMIK LOYIHA, 2001 YIL.
2. RADUGIN A.A., RADUGIN K.A. SOTSIOLOGIYA: MA'RUZALAR KURSI. - M.: MARKAZ, 2001 YIL.
3. SOLOVYOV N.YA., GURKO T.A. UCHINCHI MING YILLIK OSTONASIDA OILA. - M.: "FIKR" NASHRIYOTI, 1996 YIL.
4. READ MORE AT: [HTTPS://MINIKAR.RU/UZ/MODA-I-KRASOTA/ROL-SEMI-V-ZHIZNI-OBSHCHESTVA-I-GOSUDARSTVA-SEMYA-I-EE-ROL-V-ZHIZNI/](https://minikar.ru/uz/moda-i-krasota/rol-semi-v-zhizni-obshchestva-i-gosudarstva-semya-i-ee-rol-v-zhizni/)